

Het kiessysteem van Steven

1 januari 1975

Auteur: Guus de Bakker

Volume: 06

Nummer: 5

Pagina's: 255-260

Documenten

- [moer_jrg06_038.pdf](#)

het kiessysteem van steve n guus de bakker in december 1975 zal het reeds lang aangekondigde boek over moedertaalonderwijs van von oprichter en ex von voo rz itter steven ten brinke verschijnen guus de bakker heeft een samenvatting van het boek kunnen lezen waardoor hij ons als voor publicatie een uiteenzetting kan geven over de belangrijkste punten van het boek deze zijn wat en hoe kiest de moedertaalleraar voor het geven van goed moedertaalonder wijs het kiesgedrag van de moedertaalleraar komt dus aan bod en ten brinke biedt hem een kiessys- teem aan dus na de kwartslag nu het kiessysteem van steven hoewel bestemd voor het voortgezet onderwijs zijn de ideeën naar onze mening ook zeer wel bruikbaar voor andere takken van onderwijs ki e z en in het da ge lijks lev e n als je op vakan- tie wilt gaan dan kun je in deze wereld een keuze doen uit vele landen daar hoeft je helemaal geen probleem van te maken want je kunt het eerste het beste reisbu- reau binnenstappen voor een zonnevlucht je kunt daarentegen ook een zorg- vuldige beslissing trachten te nemen maar dan blijkt toch heel vaak achteraf dat de beslissing verkeerd is geweest en hoe komt zo iets nou wel dat komt in de meeste gevallen hierdoor dat mensen wanneer ze kiezen geen goed kiessysteem hanteren en dat komt weer omdat het niet altijd gemakkelijk is aan een goed kiessysteem te komen je wilt bijvoorbeeld nicotine arme sigaretten roken maar hoe kom je erachter wat nicotine arme sigaretten zijn je weet maar al te goed dat je de reclame niet kunt vertrouwen een goed criterium krijg je pas in handen wan- neer je merkt dat je gezondheid door het roken van een bepaald merk voor of achteruit gaat maar dan is het te laat de consumentengids is daarom een voortref- felijk tijdschrift kiezen in h e t ond e rwij s leraren zitten ook voortdurend met het probleem te moeten kiezen ook zij hoeven er geen probleem van te maken door bi- jvoorbeeld de op school aanwezige methode vanaf de eerste tot en met de laatste pagina door te werken zij zijn te vergelijken met mensen die het eerste het beste reisbureau binnenstappen maar zo zijn lang niet alle leraren en die zitten voort- durend met vragen als w at moet en zal ik kiezen we l of geen grammatica zo ja de witte van meddens van van calcar of chomsky vondel niet en w olkers wel strips we l of niet het keuzevraagstuk voor l eraren is vaak erg vervelend niet alleen voor de bewust denkende en zoekende individuele leraar maar vooral ook in sectiever- band waar op grond van democratische principes gepraat wordt om te kiezen ied-

er van u weet maar 255 al te goed dat dergelijke activiteiten vaak erg frustrerend zijn dat komt omdat er geen goede kiessystemen worden gehanteerd en dat komt weer evenals dat in het dagelijkse leven het geval is doordat ze er in feite niet zijn we hebben wel methodes onderwijs tijdschriften zoals moer en didactische handleidingen maar deze steken nauwelijks uit boven het principe van de reclameboodschappen kiezen betekent immers een keuze kunnen doen uit verschillende mogelijkheden en dat nu is in het overgrote deel van de didactische tijdschriften nauwelijks het geval heel vaak luidt de boodschap kijk dat heb ik gedaan dat is belangrijk en dat moet jij toch ook eens doen in het geval van de handleidingen en de methodes is de boodschap meestal ongeveer als volgt nederlands bestaat uit de volgende onderdelen en in het eerste jaar geef je dit en dat en in het tweede jaar zus en zo enz er wordt dus gezegd wat je moet doen en niet wat je allemaal zou kunnen doen op grond van een heleboel legitieme keuzemogelijkheden het kiessysteem van steven ten brinke heeft inmiddels zijn boek voltooid the complete mother tongue curriculum dat in december zal verschijnen hierin helpt hij leraren moedertaal aan een kiessysteem een samenvatting van zijn boek is mij ter hand gesteld zodat ik in de gelegenheid ben al vast op de principes van het boek in te gaan ik ben er zeer door geïmponeerd dit boek zou wel eens een hele belangrijke eerste stap kunnen zijn naar een veranderd denken en discussieren over moedertaalonderwijs en niet alleen over moedertaalonderwijs want de principes van ten brinke's boek zijn voor alle leraren bruikbaar ten brinke merkt op dat een leraar moedertaal uit een zeer groot aantal wel legitieme mogelijkheden kan kiezen de kwestie waar het hem om gaat is doet hij dat op een verantwoorde manier ten brinke zet uiteen hoe dat zou kunnen hij heeft studie gemaakt van acht bekende duitse engelse en Amerikaanse didactische handleidingen moedertaal deze handleidingen liggen alle op imperatief niveau de auteurs zeggen dus doe wat in mijn handleiding staat dat is het beste wat je als moedertaal leraar kunt doen ten brinke biedt daarentegen een kiessysteem aan om tegen aanbevelingen van didactische auteurs en vanzelfsprekend ook tegen mogelijkheden die leraren zelf zien ja of nee te zeggen of ze aanpasbaar te maken aan hun specifieke situatie zijn kiessysteem ziet er ongeveer als volgt uit hij stelt en dit mede op grond van zijn studie van de buitenlandse moedertaal didactiek dat de verschillende onderwijsmogelijkheden van de moedertaal leraar in negen dimensies zijn onder te brengen elke dimensie bevat twee aan elkaar tegengestelde aspecten de dimensies zijn normaal functioneel tegenover schools functioneel dat wil zeggen dat bij normaal functioneel onderwijs er doelen in het vizier liggen die op eindgedrag mikken dat in het dagelijkse leven van de leerlingen functioneert met betrekking tot schools functioneel wordt daar niet van uitgegaan leerlingen zouden in dit geval ervan uit moeten gaan dat ze er later wellicht achter komen dat ze iets relevant hebben geleerd bij disciplinariteit tegenover geen disciplinariteit 256 c vrijheid met betrekking tot morele en of politieke normen en waarden tegenover onderwijs waarin een dergelijke vrijheid geen rol speelt veel aandacht voor taalkundige correctheid tegenover weinig aandacht voor taalkundige correctheid de lezen van oude literaire tekst tegenover het niet lezen van oude literaire teksten veel aandacht voor creativiteit tegenover niet veel aandacht v

oor creativiteit g veel aandacht voor samenwerking tegenover niet veel aandacht voor samenwerking h veel aandacht voor persoonlijke expressie tegenover weinig aandacht voor persoonlijke expressie i onderwijs waarin emotionaliteit een rol speelt tegenover onderwijs waarin emotionaliteit geen rol speelt deze 9 dimensies hebben betrekking op mondeling en schriftelijk taalgebruik ten Brinke stelt verder dat de twee aan elkaar tegengestelde aspecten van alle dimensies legitiem zijn een uitzondering maakt hij voor de dimensie normaal functioneel versus schools functioneel waarvan hij vindt dat alleen normaal functioneel onderwijs legitiem is vanwege de twee aan elkaar tegengestelde aspecten van elke dimensie is het mogelijk een schaal te maken bijvoorbeeld disciplinariteit 0 50 100 daardoor kan visueel zichtbaar gemaakt worden welke positieve iemands met betrekking tot een bepaalde dimensie wil innemen er is dus duidelijk sprake van bewust kiezen drag want je wordt gedwongen je plaats op de schaal te bepalen en die plaats bepaal je aldus ten Brinke op grond van je doelen en je uitgangspunten denkmachine ten Brinke biedt ons een kiessysteem je zou ook kunnen zeggen dat hij ons een denkmachine aanbiedt om met behulp daarvan te kiezen de belangrijkste elementen van zijn denkmachine heb ik nu gegeven voor alle duidelijkheid vat ik ze in een samenhangend geheel samen stevens denkmachine bestaat uit 1 dimensies die worden voorgesteld door 2 schalen leraren kiezen hierop hun 3 posities deze zijn gebaseerd op 4 uitgangspunten die bestaan voor een deel uit 5 de doelen die iemand heeft eerder in dit artikel merkte ik op dat ik nogal geïmponeerd ben door het door ten Brinke ontworpen kiessysteem terwijl ik slechts een samenvatting van zijn boek hebben kunnen lezen dat komt omdat de principes mij zeer aanspreken en onderwijs heeft de pretentie systematisch methodisch en planmatig te zijn maar als je ziet hoe willekeurig en intuïtief het onderwijs meestal nog vorm krijgt dan is een eerste vereiste dat leraren de beschikking krijgen over een overzichtelijk denksysteem zo'n systeem biedt ten Brinke ons de individuele leraar kan met behulp daarvan zijn onderwijs verantwoorden omdat hij in dat geval zijn keuzes verantwoordt en ook bewust aangeeft waarom hij anders let nogmaals wel legitieme mogelijkheden niet kiest hierdoor is hij in staat de totaliteit van zijn doelen werkwijzen en leerstof in een goede samenhang op elkaar af te stemmen als hij zich bijvoorbeeld bewust is van het feit dat het normaal functionele aspect bij hem en zijn leerlingen hoog genoteerd staan dan zullen om maar iets te noemen strak geprogrammeerde leerboeken weinig gebruikt mogen worden de inhoud van de lessen zal dan vooral bepaald moeten worden door wat de leerlingen zelf inbrengen een ander zeer belangrijk punt waarover ik nogal enthousiast ben is dat ten Brinke leraren in samenwerkingsverband een denksysteem in handen speelt waarmee veel vruchtbaarder dan nu meestal het geval is gediscussieerd kan worden over onderwijs mogelijkheden zo zou binnen secties een heet hangijzer als grammatica onderwijs in de discussies uit de welles nietes sfeer gehaald kunnen worden ja en nee zijn immers in principe beide legitiem omdat ze afhankelijk zijn van iemands uitgangspunten en doelen iemand die bijvoorbeeld normaal functioneel onderwijs wil geven en van mening is dat hij doelen met betrekking tot intellectueliteit dient na te streven zou wanneer zijn leerlingen daarom vragen best gram-

matica kunnen geven zijn leerlingen wensen dat waardoor zijn positie op de schaal tussen schools functioneel en normaal functioneel niet wordt aangetast doordat er uitgangspunten en doelen liggen met betrekking tot intellectualiteit kan grammatica opgevoerd worden grammatica onder wijs werd dus in dit geval niet alleen gelegitimeerd doordat er doelen met betrekking tot intellectualiteit zijn de juiste keuze hier dus grammatica onderwijs is pas gedaan nadat het denkmachientje van ten Brinke met al zijn onderdelen op de juiste wijze gedraaid heeft en de positie op de schaal is bevestigd de uitgangspunten waarop de positie is gebaseerd zijn aan de orde geweest bovendien intellectueel gedrag is belangrijk voor het goed functioneren in de maatschappij om de doelen die iemand heeft zijn besproken de doelen maken deel uit van iemands uitgangspunten een doelstelling met betrekking tot intellectualiteit zou als volgt geformuleerd kunnen zijn leerlingen moeten ten aanzien van objecten categoriserings schema's kunnen hanteren aldus kan met behulp van Steven's denkmachine de Welles nietes sfeer in secties verdwijnen doordat er bij het nemen van beslissingen twee belangrijke basisriteria zijn in principe zijn heel veel doelen legitiem de legitimiteit wordt pas vastgesteld nadat ten Brinke's denkmachine gedraaid heeft als kritisch punt zou opgemerkt kunnen worden dat ten Brinke's kiessysteem met betrekking tot de Welles nietes sfeer slechts een schijnoplossing biedt want de Welles nietes discussie kan immers snel verschoven worden naar bovenvermelde basisriteria dat kan mijns inziens inderdaad het geval zijn maar toch ben ik daar niet pessimistisch over 1 je moet het kiessysteem van Steven zien als een technisch hulpmiddel waar mensen met redelijke uitgangspunten in samenwerkingsverband veel beter mee kunnen functioneren te vergelijken met slecht functionerende werkgroepen die door eenvoudige vergaderprincipes te hanteren veel beter dan voorheen zijn gaan functioneren 2 ten Brinke heeft met betrekking tot de legitimiteit van de vele door hem genoemde mogelijkheden voor de moedertaalleraar sterke argumenten doordat hij ze heeft vastgesteld uit acht bekende buitenlandse didactische handleidingen met andere woorden ik vertrouw erop dat iedere leraar moedertaal binnen de door Steven opgestelde dimensies wel zijn plaats kan bepalen waar op voorwaarde dat Steven's denkmachine goed gedraaid heeft vakgenoten wel vrede mee zullen hebben 3 een belangrijke voor zover ik kan zien impliciete waarde ligt aan het boek *The Complete Mother Tongue Curriculum* ten grondslag en wel die van tolerantie ten aanzien van waarden van anderen juist met behulp van Steven's kiessysteem zijn geschilpunten terug te brengen tot verschil in waarden en als daarover niet in een tolerante sfeer en met respect voor elkaars waarden gepraat kan worden om zoveel mogelijk binnen secties heterogeniteit mogelijk te maken ja dan is het kiessysteem van Steven niet bruikbaar maar zulke secties kunnen maar beter ophouden met het schijnspel van samenwerken valt er eigenlijk wel iets te kiezen en een andere kritische opmerking kan zijn ok je laat de individuele leraar en de moedertaalsecties nu wel kiezen maar hebben zij wel iets te kiezen de leraar moedertaal als aparte leraar moet immers verdwijnen en dan moet je ze ook geen kiessysteem aanbieden in ieder geval geeft ten Brinke met zijn negen dimensies de leraar moedertaal veel te veel mogelijkheden deze opmerking verwijst naar dezelfde problematiek zoals geformuleerd in de inleiding op het moercongresnum-

mer 19753 te weten wat hoort bij moedertaal en wat niet ten brinke biedt voor dit probleem een pragmatische oplossing door de leraren moe dertaal niet vanuit een geïsoleerde positie te laten kiezen wat met behulp van de dimensies juist zeer goed mogelijk is hij zegt dat de secties moedertaal hun plaats op de schalen van de verschillende dimensies moeten bepalen in relatie tot het totale schoolleerplan om dat hanteerbaar te maken verdeelt ten brinke de dimensies met de daarbij behorende aspecten van het moedertaalonderwijs van meer naar minder specifiek voor de moedertaalleraar aldus a er zijn dimensies waar andere vakken bijna geen aandacht aan besteden i linguïstiek incl sociolinguïstiek en literaire theorie ii persoonlijke expressie iii emotionaliteit n lezen en schrijven van fictionele teksten v lezen van literair historische teksten b er zijn dimensies waar andere vakken al of niet dit is afhankelijk van de organisatie en of filosofie van de school aandacht a an schenken vi bepaalde vormen van interactie bijvoorbeeld spreken in het openbaar discussieren 259 vii bepaalde psychologische en sociale onderwerpen zoals die in de literatuur tot uiting komen viii creativiteit moedertaal heeft met betrekking tot deze dimensie meer vrijheid dan de meeste andere vakken ix taalkundige correctheid x lezen en schrijven etc van in gewikkelde teksten c er zijn nog andere dimensies waar andere vakken als regel evenveel aandacht aan besteden als moedertaal xi spreken luis teren schrijven lezen xii disciplineren xiii kritische zin de a dimensies vormen voor de moedertaalleraar het kerngebied b vormt het supplementaire gebied te rwijl c b beschouwd moet worden als het algemene gebied ten brinke merkt op dat het een interessant punt is dat taalkundige correctheid waarvan vele moedertaalleraars veronderstellen dat dat een typisch onderdeel is van hun vak tot het supplementaire gebied behoort het b oeiende van deze benadering met betrekking tot het functioneren van de moedertaalleraar is dat dat ook uit de welles nietes sfeer gehaald kan worden waarmee eveneens frustreren de discussies b in de secties moedertaal en tussen leraren moedertaal en andere vakken uit de weg geruimd kunnen worden de gesprekken hoeven dan niet meer vast te lopen op een punt als dat hoort wel niet tot ons jullie vak en of competentie het functioneren van de moedertaalleraar wordt nu bepaald tegen de achtergrond van het totale schoolleerplan het kiessysteem van steven is daarbij een uitscheidend apparaat noten 1 de volledige titel is j s ten brinke the complete mother tongue curriculum a tentative survey of all the relevant ways of teaching the mother tongue in secondary education het boek zal in december 1975 verschijnen bij longman wolters noordhoff in een internationale editie 2 de leraar mag nu wel grammatica geven maar dan is hij er nog niet ten brinke merkt op dat de leeractiviteiten in harmonie moeten zijn met de doelen om bij dit voorbeeld te blijven de leraar heeft beslist nog niet het recht zijn grammatica onderwijs uitsluitend in de vorm van het ontleden van zinnen te geven 3 moer 1975 3 p 109 110 260